

Willem Vis (1936-2007)

Een harde werker die als vakman de show stal

Op 13 juni overleed Willem Vis. Ik kende hem alleen van kiekjes in *De Beeldenaar* en via afbeeldingen van zijn werk. Dat is wat schraal, begrijp ik nu. Hij was op zijn vakgebied in Nederland en daarbuiten van grote betekenis, meer dan ik kon bevroeden. Dat maakte mij, na het bericht van zijn overlijden, nieuwsgierig naar hem als ontwerper. Misschien had ik te weinig acht op hem geslagen.

Door zijn geweldige staat van dienst, opgesomd in het 'In Memoriam' in de *Muntkoerier* 2007-7, kan ik mij voorstellen dat hij wordt gezien als dé medailleur. Juist vanwege zijn uitmuntende vakkennis als ontwerper en graveur. Een reden om meer over hem te willen weten. Zoals gezegd heb ik Willem Vis nooit ontmoet en over zijn werk heb ik geen vaststaand oordeel. Anderen hebben dat blijkbaar wel, daar ben ik onlangs achter gekomen. In penningkunst-kringen bestaat weerstand tegen zijn werk. Deze constatering is voor mij de aanleiding zijn relatie met de penningkunst eens te belichten. Ik vind het jammer dat dit postuum moet gebeuren.

Vakmanschap

Speurend op internet vind ik zijn werk bij munt- en penninghandelaren. In de weergaven van zijn penningen en munten, zie ik dat zijn grafisch gevoel sterker was ontwikkeld dan zijn plastische fantasie. Logisch, want hij had een grafische opleiding genoten. Bij zijn munten en slagpenningen waren de plastische niveaus in toenemende mate ondergeschikt aan het grafisch ontwerp. Daarbinnen wist hij zeer knappe perspectivische hoogte- en diepte effecten te

bereiken. Vorm en oppervlaktestructuur, zoals mattering van de plastische partijen, waren voor hem belangrijker dan onnodige verschillen in reliëfhoogte. Bovendien moest hij rekening houden met reproductietechnieken en hoe het metaal zich in de stempel gedraagt. Daarvoor geldt: hoe minder verschillen in dikte, hoe makkelijker het slaan van de munt/medaille. Om die reden is het niet verwonderlijk dat Vis zich richtte op het grafisch effect en de verfijning van subtiele hoogteniveaus. Daarnaast streefde hij naar een evenwichtige indeling van de compositie en een vakkundige spatiëring in de belettering. Daarin werd hij onmetelijk knap. Net als in de portretten met een fotografische gelijkenis van bekende personen, zoals koningshuisleden. Uiteraard leverde hem dat mooie opdrachten op, ook voor de verzamelmarkt.

Stigma

Gedurende de loopbaan van medailleur Willem Vis nam de penningkunst een vlucht naar een autonome status. Omstreeks 1980 raakte die ontwikkeling in

LUCIE NIJLAND

Willem Vis (links) in Singer Museum (1988). foto: Jacob Put

een stroomversnelling. Uitschieters kregen vanaf 1990 een classificerende benaming: experimentele penning (versus traditionele penning). Ook Vis ondernam een aantal pogingen om vrijer te werken - in de boetseerstijl - maar over de resultaten deed men in penningkringen schamper. Kortom, die vrije werkwijze lag hem domweg niet. Het ontbrak hem aan een academisch gefundeerde vrijheid van vormgeving, zoals dat onderwezen werd door penningmaker Piet Esser aan de Rijksakademie. Zijn soms ongelukkige toepassing van die vrijheid bezorgde Vis een stigma. Als hij zich ook maar even bezondigde aan een zwakke vormgeving, veroordeelden de penningliefhebbers

hem als 'onartistiek', terwijl een penning door een ander, van vergelijkbaar onartistiek niveau, gerust kon worden uitgegeven als penningkunst. Mogelijk had een collegiale begeleiding bij hem tot een bevredigend penningontwerp kunnen leiden. Waarmee ik achteraf wil beweren dat Willem Vis niet bij voorbaat uitgesloten hoefde te worden als kandidaat voor een opdracht van de Vereniging voor Penningkunst (VPK).

Profileren met techniek

Willem Vis wist zich als medailleur prima te profileren: beter, sneller en zakelijker dan de meeste penningkunstenaars. Zijn beroep vereiste een strenge beheersing van de techniek. Vanaf de periode dat Esser de grote aanjager van de Nederlandse penningkunst werd, leerden penningmakers die techniek niet meer. Hun focus richtte zich steeds vaker op gietpenningen die in kleine oplagen de sfeer van de vrije plastiek opriepen. Een dure stempel was daarbij overbodig. De gedegen kennis van typografie verloor terrein en letterbeelden op het kleine vlak veranderden van rol. Teksten werden geminimaliseerd, al dan niet met een vrijere werkwijze, of soms helemaal weggelaten. Op deze manier kon Willem Vis de ster aan het slagpenning firmament worden. Dat succes kwam mede doordat hij zich, op een net zo degelijke wijze, verdiepte in de historische context van zijn onderwerpen. In de periode 1957-1971 nam hij de artistieke leiding op zich bij Koninklijke Begeerte Voorschoten, een metaalbedrijf dat opdrachten voor slag- en gietpenningen aannam. Het bedrijf voerde toentertijd dikwijls VPK-uitgiften uit.

Samenwerking

Willem Vis heeft met beeldhouwers samengewerkt, zoals met Joop Hekman voor diens penningen. In een samenwerkingsverband met Ossip Zadkine ontstond de penning Vincent van Gogh

*Willem Vis, 700-jaar
Stad Gouda, 1972,
bronzen gietpenning
(1972).
foto: J. Haffmans*

(1964). De ene zijde is van Zadkine, de andere van Vis. Vis had de vakkennis om een fatsoenlijk letterbeeld te ontwerpen. Ten tijde van zijn dienstverband met Begeer, wisten vele collega's hem daarvoor te vinden en te waarderen.

Ontwerpers van slagpenningen kregen het moeilijker naarmate penningliefhebbers steeds vaker de voorkeur gaven aan opdrachten voor gietpenningen. Het slagpenningvak gleed in hun ogen af naar de artistieke periferie. De lossere band van de VPK met Begeer bevorderde die afgang. Dat deed geen recht aan medailleurs die hun vak nog goed verstonden. Vanaf 1976 moesten penningmakers goed gemotiveerd ten strijde trekken om een geslagen penning te mogen maken voor een VPK-opdracht. Ondertussen wist Vis zijn werk te verkopen.

Iteratief proces

Na 1971 werkte Willem Vis als zelfstandig medailleur. Zolang zijn opdrachtgevers geen beeldhouwer-vormgever zochten, zal hij hen voldoende zekerheid geboden hebben voor het verwachte vakkundig resultaat. Vanwege die voorspelbare verwachtingen van zijn opdrachtgevers, denk ik dat Vis wel eens de afwisseling in zijn opdrachten miste. De onderwerpen in de opdrachten gaven hem telkens de uitdaging om zijn vakmanschap te tonen, waarover geen twijfel bestond. Wat dat betreft was de autonome penningkunst natuurlijk spannender.

Ik mis buitenissigheid in zijn werk. Volgens mij werd de kans op herhaling van een bepaald soort opdrachten steeds groter naarmate de vorstenhuizen zich uitbreidden en telkens opnieuw het onderwerp waren. De voorspelbare thema's binnen de koninklijke families herhaalden zich, zoals: huwelijk, geboorte, verjaardag, verloving, kroning, jubileum, dood en herdenking. Plaats die gebeurtenissen tegen een achtergrond van een

toenemende vraag naar producten voor verzamelaars en dan weet je waar Vis druk mee was: met een iteratief proces. Precies hetzelfde staat de volgende technisch begaafde medailleur in de rij te wachten. Medailleurs met de vakkundigheid zoals Willem Vis die had, blijven zodoende hard nodig. ■

Meer over Vis op www.willemvis.nl

Lucie Nijland is beeldhouwster, penningmaakster en redactielid van *De Beeldenaar*.

Ossip Zadkine (vz) / Willem Vis (kz), Gebroeders Theo en Vincent van Gogh, 1964, brons. foto: H. van der Vorst